

УДК 159.922-055.2:316.354

**В.І. Афанасенко¹, Д.Д. Романовська², І.В. Федорова³, Н.В. Піковець⁴,
В.Г. Подорожний⁵**

Психологічна культура жінок як чинник професійної самореалізації в умовах воєнного часу

¹Хмельницький національний університет, Україна

²Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

³Одеський державний аграрний університет, Україна

⁴Приватна установа «Заклад вищої освіти «Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана», м. Дніпро, Україна

⁵Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна

Ukrainian Journal Health of Woman. 2026. 3(184): 148-158; doi: 10.15574/HW.2026.3(184).148158

For citation: Afanasenko VI, Romanovska DD, Fedorova IV, Pikovets NV, Podorozhnyi VH. (2026). Psychological culture of women as a factor of professional self-realization in wartime conditions. Ukrainian Journal Health of Woman. 3(184): 148-158. doi: 10.15574/HW.2026.3(184).148158

Психологічна культура жінок є ключовим внутрішнім ресурсом, що визначає їхню здатність до успішної професійної самореалізації в умовах специфічних і кризових викликів, таких як воєнний стан. Сьогодення обумовлено соціальними труднощами, з якими зіткнулося українське суспільство. Відбуваються значні зміни в соціальних ролях і професійних траєкторіях жінок. Психологічна культура стає динамічною системою з інтелектуальними, емоційними, мотиваційними і соціальними компонентами. Структура психологічної культури складається з психологічної грамотності, компетентності, ціннісно-сміслових аспектів, навичок саморефлексії й здатності до культуротворчої діяльності.

Мета – провести теоретичний аналіз наукових джерел, що характеризують психологічну культуру жінок як чинник професійної самореалізації в умовах воєнного часу.

На професійну самореалізацію впливає сукупність внутрішніх (особистісних) і зовнішніх (соціально-психологічних) чинників. Ключовими внутрішніми умовами виділено мотивацію до самовдосконалення, адекватну самооцінку, чіткі ціннісні орієнтири та психологічну стійкість. Зовнішні умови створюють сприятливий морально-психологічний клімат у робочому колективі, можливості проявляти ініціативу, практичне забезпечення гендерної рівності у професійному середовищі.

Змінюється мотиваційний простір жінок у контексті воєнної ситуації. Висока психологічна культура допомагає зберегти професійну ідентичність навіть за умов примусової міграції, втрати роботи або необхідності опановувати нові заняття у сферах волонтерства чи громадської діяльності. Розвинута психологічна культура є не лише основою особистісного успіху жінок, але й важливим суспільним ресурсом для повоєнного відновлення країни.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Ключові слова: психологічна культура, професійна самореалізація, жінки, умови воєнного стану, психологічна стійкість, адаптація, мотивація, особистісний ресурс, ціннісні орієнтації, резильєнтність.

Psychological culture of women as a factor of professional self-realization in wartime conditions

V.I. Afanasenko¹, D.D. Romanovska², I.V. Fedorova³, N.V. Pikovets⁴, V.H. Podorozhnyi⁵

¹Khmelnitsky National University, Ukraine

²Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

³Odesa State Agrarian University, Ukraine

⁴Private institution «Institute of higher education «International Humanitarian and Pedagogical Institute «Beit Khana», Dnipro, Ukraine

⁵Mykhailo Kotsyubynsky Vinnytsia State Pedagogical University, Ukraine.

The psychological culture of women is a key internal resource that determines their ability to successfully realize themselves professionally in conditions of specific and crisis challenges, such as martial law. The present is determined by the social difficulties that Ukrainian society has encountered. Significant changes are taking place in the social roles and professional trajectories of women. Psychological culture is becoming a dynamic system with intellectual, emotional, motivational and social components. The structure of psychological culture consists of psychological literacy, competence, value-semantic aspects, self-reflection skills and the ability to engage in cultural activities.

Aim – to conduct a theoretical analysis of scientific sources that characterize the psychological culture of women as a factor of professional self-realization in wartime conditions.

Professional self-realization is influenced by a combination of internal (personal) and external (socio-psychological) factors. The key internal conditions are motivation for self-improvement, adequate self-esteem, clear value orientations and psychological stability. External conditions create a favorable moral and psychological climate in the work team, opportunities to show initiative, practical provision of gender equality in the professional environment. The motivational space of women in the context of a war situation is changing. High psychological culture helps to preserve professional identity even in conditions of forced migration, loss of job or the need to master new occupations in the areas of volunteering or public activity. A developed psychological culture is not only the basis of women's personal success, but also an important social resource for the post-war reconstruction of the country.

The authors declare the absence of a conflict of interest.

Keywords: psychological culture, professional self-realization, women, martial law conditions, psychological stability, adaptation, motivation, personal resource, value orientations, resilience.

Вступ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства спостерігається процес безпрецедентної складності, зумовлений повномасштабною військовою агресією. Зазначені умови створюють виклики для трансформації професійної діяльності особистості. Актуальності набуває проблема професійної самореалізації жінок, які в умовах воєнного стану змушені суміщати низку соціальних ролей, пристосовуватися до постійної загрози життю, долати наслідки вимушеної міграції. Побудова кар'єри і професійний розвиток, що є ефективними в мирний час, виявляються недостатніми під час кризи і водночас акцентують потреби в пошуку індивідуальних внутрішніх ресурсів як у фаховій діяльності, так і в життєдіяльності взагалі.

На сьогодні існує суперечність між об'єктивною потребою суспільства в залученні жінок до активної професійної діяльності (як важливого ресурсу економічної і соціальної стабілізації) та суб'єктивними обмеженнями (пов'язаними з високим рівнем стресу, тривожності та порушенням усталених життєвих обставин). У специфічних умовах військових дій професійна самореалізація жінок набуває надзвичайно широкого сенсу – виходить за межі кар'єрного зростання і перетворюється на засіб підтримання психологічного здоров'я, забезпечення соціальної адаптації. Водночас цей процес не можливий без стійкого психологічного фундаменту – психологічної культури особистості кожної жінки.

Психологічна культура жінок як чинник професійної самореалізації в умовах воєнного стану тісно пов'язана з ключовими компонентами психологічної культури (емоційним інтелектом, рефлексивністю, ціннісними орієнтирами, здатністю до саморегуляції). Ці компоненти сприяють подоланню руйнівного впливу війни і водночас відкривають нові можливості для професійного розвитку.

Внутрішні компоненти психологічної культури корелюють із зовнішніми викликами воєнного часу. Також вони потребують розроблення ефективних методик психологічного супроводу жінок, які прагнуть залишатися активними фахівчинями в різних галузях.

О. Мотков розглядає проблему психологічної культури та професійної самореалізації особистості як її системну якість [15]. Вважаємо цю тезу актуальною для подальших досліджень.

Л. Колмогорова доводить, що формування психологічної культури починається з раннього дитинства [12].

М. Тутушкіна наголошує на важливості ролі психологічної культури в подоланні кризових ситуацій і збереженні психічного благополуччя [25], тоді як важливий компонент цього феномена – емоційний інтелект – розроблявся у працях М. Шпак [22], акцентуючи увагу на процесах його формування в онтогенезі.

І. Сушик, О. Сушик [23] наголошують на вагомому значенні організаційного клімату як чинника, що впливає на професійний успіх.

К. Седих зі співавт. зазначають, що особливе місце посідає аналіз впливу війни на психоемоційний стан жінок [21].

Л. Карамушкою аналізують стратегії збереження психологічного здоров'я жінок у часи війни [8].

С. Воловець, В. Канцір висвітлюють процес зміни соціальних ролей жінок і їхній внесок у перемогу [26].

Методологія дослідження ґрунтується на системному, акмеологічному та суб'єктно-діяльнісному підходах, що дають змогу розглядати психологічну культуру як динамічну систему ресурсів особистості жінок у взаємозв'язку з внутрішніми особистісними якостями в процесі ефективної професійної самореалізації в умовах воєнного стану.

Мета наукового огляду – провести теоретичний аналіз наукових джерел, що характеризують психологічну культуру жінок як чинник професійної самореалізації в умовах воєнного часу.

Повномасштабна військова агресія кардинально змінила життя кожного українця, але жінки зіштовхуються з унікальними викликами, що суттєво впливають на їхній психоемоційний стан. Жінки вимушені поєднувати материнство з боротьбою за виживання, переживати труднощі евакуації, втрату близьких, невизначеність майбутнього і водночас психологічний тиск.

І. Євченко, Л. Карамушка, К. Седих зі співавт. доводять, що соціальна ізоляція, втрата роботи, переїзди, розлука з рідними та кардинальні зміни звичного способу життя також створюють додаткове навантаження на психічне здоров'я жінок. Ці чинники руйнують відчуття стабільності, безпеки і підтримки, що раніше слугували основою психологічного комфорту кожного українця й українки. В умовах воєнного стану та бойових

дій українські жінки змушені розробляти нові стратегії виживання, до яких їхній попередній досвід не готував [8,21,27].

У сучасних умовах війни психологічна культура жінок стає ключовим внутрішнім ресурсом, що може відкривати перед ними шляхи до професійного зростання і самореалізації. Вона охоплює інтелектуальні, емоційні, мотиваційні і соціальні компоненти, що в сукупності сприяють підтриманню професійної активності. До психологічної культури також можна віднести набір внутрішніх якостей і навичок особистості жінок – здатність до рефлексії, емоційна зрілість, почуття відповідальності, відкритість до нового досвіду, адекватна самооцінка, вміння конструктивно взаємодіяти з іншими людьми і водночас обстоювати власну професійну ідентичність у різних видах діяльності.

Поняття психологічної культури є відносно новим, що ще не набуло широкого ужитку в науковій літературі. Існує потреба дослідження психології культури в гуманітарному контексті щодо психологічного осмислення і формування культурних цінностей, а також вивчення впливу культурного середовища на психічне здоров'я і цілісність особистості саме жінок в умовах воєнного стану.

М. Тутушкіна характеризує поняття психологічної культури як здатність дбати про власне психічне здоров'я, виходити з психологічних криз, й ефективно допомагати іншим в їхньому подоланні [25]. О. Мотков зазначає, що психологічна культура є сукупністю розвинутих спеціальних потреб, здібностей і вмінь, що мають проявлятися в здатності до самоорганізації і саморегуляції в різних сферах життя [15]. О. Мотков вважає, що вони відображаються також у ставленні людини до себе, оточуючих, природи та світу загалом. Л. Колмогорова вважає, що психологічна культура стає системною якістю, яка сприяє самовизначенню, самореалізації, соціальній адаптації та особистісному розвитку дітей ще у віці 6–9 років [12]. Тобто, на її думку, для дорослого населення – це також системна якість.

Індивідуальні прояви психологічної культури тісно пов'язані з культурним середовищем, у якому людина зростає і живе (це загальнолюдські, етнічні, національні та соціально-економічні аспекти культури). Психологічна культура включає в себе й основоположні аспекти особистісного розвитку. Аспекти психологічної культури не існують

ізолювано від широкого культурного контексту. Вони адаптуються до простору і часу, включаючи як універсальні людські характеристики, так і специфічні національно-соціальні особливості. Це зумовлює соціальну активність людини, її виконання рольових функцій і відповідність соціальним очікуванням. Щодо складових психологічної культури, то вони мають поєднувати психологічні знання, отримані в процесі вивчення себе та взаємодії з іншими, що втілюються у вигляді концепцій, теорій і категорій, при цьому мають як теоретичне, так і практичне значення.

Найважливішими компонентами психологічної культури вважаються: психологічна грамотність, компетентність, ціннісно-змістовний аспект, здатність до саморефлексії і культуротворча діяльність. Усі разом вони становлять основу гармонійного розвитку особистості. Психологічною грамотністю вважаються процеси оволодіння знаннями, навичками, символами, правилами і нормами, що стосуються комунікації, поведінки та психічної діяльності кожної особистості. Її основна функція полягає в забезпеченні усвідомлення того, як діяти і взаємодіяти в різних життєвих ситуаціях. Щодо компетентності, то вона являє собою організаційний підхід до застосування даних знань, це дає змогу знаходити ефективні рішення в конкретних професійних або життєвих сферах чи діяльності. Відтак, основна різниця між психологічною грамотністю і компетентністю полягає в акцентах: грамотність – це розуміння і теоретичне знання, тоді як компетентність – це вміння практично втілювати такі знання.

Важливим є ціннісно-змістовний аспект психологічної культури. Він може охоплювати такі елементи, як особистісно значущі прагнення, ідеали, переконання, погляди, життєві позиції, вірування стосовно психічного світу людини та її взаємодії з навколишнім середовищем. Складовою ціннісно-змістовного аспекту психологічної культури є рефлексія, що дає змогу особистості усвідомлювати мету, процеси і результати власної діяльності (у сфері психологічної культури), а також аналізувати особисті внутрішні зміни. Також слід виокремити значення культуротворчості. З раннього віку діти виступають не лише як споживачі культури, але і як її активні творці. Психологічна творчість є також важливою і може виражатися через створення нових образів, символів, цілей, вчинків і цінностей

у життєдіяльності особистості. У процесі творчого пошуку кожна особистість (ще з дитячого вікового періоду) робить численні відкриття, у т.ч. ті, що сприяють самопізнанню й розумінню себе.

М. Шпак констатує, що психологічна культура в цілому вважається складним і багатограним феноменом, що охоплює широкий спектр аспектів взаємодії людей, сприйняття світу й усвідомлення власної особистості, охоплює широкий спектр знань, навичок і особистісних якостей, що можуть впливати на ставлення людини до себе й оточуючих. Психологічна культура проявляється в здатності адаптуватися до соціального середовища, налагоджувати ефективну комунікацію, підтримувати психологічне благополуччя та активність у різних життєвих ситуаціях. М. Шпак доводить, що основними компонентами поняття психологічної культури є сукупність, сформована з [22]: осмислення власних емоцій, мотивів, сильних і слабких сторін (самопізнання); уміння розпізнавати, керувати і висловлювати власні емоції, а також розуміти почуття інших (емоційний інтелект); здатність адаптуватися до змін, справлятися з труднощами й підтримувати емоційну рівновагу (психологічна стійкість); уміння приймати різноманітність оточуючих і співпереживати їм (толерантність та емпатія); вміння ефективно взаємодіяти, слухати і вирішувати конфліктні ситуації конструктивно (комунікаційні навички); контроль над власними реакціями, управління стресовими станами та підтримання внутрішньої мотивації (саморегуляція); навички аналізу інформації, здатність протистояти маніпуляціям і уникати стереотипів (критичне мислення); постійне прагнення до самовдосконалення, освоєння нових знань і реалізації власного потенціалу (особистісний розвиток) [22].

І. Розіна обґрунтовує, що універсальність психологічної культури полягає в її значущості для всіх аспектів життя – від гармонійних міжособистісних стосунків до досягнення професійної мети. Це – основа для створення здорового середовища, у якому кожна особистість має змогу розвиватися і реалізовуватися повною мірою. На сьогодні відбуваються зміни навколишнього середовища, невизначеність, кризові явища, одним з яких є неспровокована агресія та запровадження воєнного стану [20]. Ця теза доводить потребу удосконалення психологічної культури в проце-

сі професійної самореалізації, що особливо необхідно для жінок.

В. Капіца наголошує, що в період воєнного стану жінки вимушені справлятися з надмірним навантаженням, пов'язаним із балансуванням між родиною, професійною діяльністю і базовим виживанням їхніх родин [7]. Така ситуація значно підвищує рівень тривоги, провокує внутрішні конфлікти і загрозу емоційного виснаження. Цей факт підвищує ключову роль психологічної культури, що забезпечує жінкам ефективні інструменти для управління стресом, розвитку стійкості і збереження професійної стабільності щодня. Щодо високого рівня загальної і професійної самоефективності, то слід усвідомити власні компетенції і здатність досягати поставлених цілей. Це в процесі формування психологічної культури розвиває внутрішній локус контролю, відкритість до нового досвіду, відповідальність, інтелектуальну продуктивність, здатність долати труднощі, інтерес до життя й автономність одночасно.

В умовах воєнного стану і бойових дій жінки з високим рівнем психологічної культури ефективніше адаптуються до нових форматів професійної діяльності, швидше включаються в дистанційну роботу, волонтерські ініціативи, громадську активність, підприємництво або навіть, у керівництво у сферах, що раніше були для них нетиповими в попередні етапи життєдіяльності. Це дає змогу відкрити додаткові можливості для професійної самореалізації та водночас трансформувати виклики війни на можливості для особистісного і кар'єрного зростання. Така категорія жінок здатна зберігати гармонію між життєвими орієнтирами і професійними завданнями на постійній основі. Вони активно використовують участь у волонтерстві та соціальних проєктах як спосіб отримання нових знань і розширення контактів у професійному середовищі. Якщо наявне вимушене переселення чи зміна місця роботи ця категорія жінок продовжує відстоювати власну професійну ідентичність, знаходячи нові можливості для розвитку як особистісного, так і професійного.

Високий рівень психологічної культури може значно зменшити наслідки війни для професійної самореалізації українських жінок. Саме домінування високого рівня емоційної нестабільності, низька самооцінка, залежність від чужої думки і зовнішній локус контролю, в умовах во-

енних дій часто стають основними чинниками, що призводять до деформації професійного розвитку жіноцтва. А коли жінки мають добре розвинені навички емоційної саморегуляції, здатність до рефлексії, проявляють відповідальність і відкритість до змін, то бойові дії можуть перетворитися на каталізатор внутрішнього зростання і професійного дозрівання і стати ефективнішими.

В. Капіца, Т. Карамушка вважають, що становлення особистості як повноцінного професіонала в умовах воєнних дій пов'язане з розвитком низки психологічних якостей, від яких залежить успіх у професійній діяльності кожної жінки. Важливою ключовою рисою стає цілеспрямованість, що допомагає долати перешкоди і досягати поставленої мети навіть за несприятливих обставин життєдіяльності. Для українських жінок, які прагнуть професійного розвитку в складних умовах воєнного стану, особливо важливими стають як упевненість, так і наполегливість. У такому процесі важливо набути психологічної стійкості, що має сформуватися під впливом стресових ситуацій і водночас стати запорукою збереження продуктивності та зниження ризику професійного вигорання фахівчинь різних сфер діяльності. Щодо таких якостей, як організованості, передбачливості і гнучкості, вони допомагають швидко адаптуватися до нових викликів і ефективно керувати завданнями у сфері діяльності жінок. Конкурентоспроможність, оптимізм також стають визначальними в умовах зростаючої конкуренції на ринку праці і стрімких соціальних змін в умовах воєнного стану. Ці характеристики взаємопов'язані з мотиваційною та емоційно-вольовою сферою особистості жінок, адже саме вони визначають спроможність якісно виконувати професійні обов'язки і досягати успіху в обраній спеціальності [7,9].

Л. Ключко доводить, що мотиваційні чинники та емоційна стійкість відіграють важливу роль у досягненні професійних успіхів, забезпечуючи збереження психологічного благополуччя в умовах екстремального впливу воєнних дій. Водночас у сучасному суспільстві питання професійної реалізації українських жінок набуває особливої актуальності. Саме професійна успішність жінок вважається не лише важливим засобом для їхньої індивідуальної самореалізації, але й виступає значущим соціальним

ресурсом у фаховій діяльності. Українські жінки, які досягають високих результатів у професійній діяльності, мають робити вагомий внесок у стабілізацію соціальної та економічної ситуації в соціумі. Ця успішність стає своєрідним фундаментом для забезпечення подальшого відновлення і розвитку держави після завершення бойових дій [11].

О. Сергеєнкова, В. Синявський, Н. Побірченко констатують, що в умовах триваючого повномасштабного агресивного вторгнення сусідньої держави на територію України проблема професійної самореалізації українських жінок набуває особливого значення, оскільки їхня діяльність здійснюється на тлі складних психоемоційних і соціокультурних обставин саме в наш час. Сьогодні відчувається постійний вплив стресогенних і травматичних подій на всі категорії населення України (втрата житла, матеріальних ресурсів, вимушене переміщення – як внутрішньо переміщених осіб, так і біженців за кордоном). Усе це суттєво трансформувало життєві траєкторії та моделі професійного розвитку жінок. Невизначеність щодо повернення близьких із зони бойових дій, їхнє перебування в полоні або пошуки зниклих безвісти значно ускладнюють прийняття рішень і формують нові виклики в професійних контекстах для багатьох українських жінок. Зазначені обставини часто стають джерелом значного психоемоційного тиску, що може спричинити хронічні стани стресу. Усе це суттєво позначається на когнітивних функціях, рівнях мотивації до професійного розвитку, ефективності виконання трудових обов'язків і здатності ухвалювати більшість стратегічних рішень у межах кар'єрного планування в подальшій діяльності. Також специфічний вплив має феномен втрати близьких осіб (чи вдівства) – ці події провокують трансформації в системі цінностей і переосмислення професійної мети українських жінок. Психологічна стійкість (резильєнтність) і доступність (або недоступність) соціальної підтримки можуть визначати наслідки цих змін, що можуть проявлятися як перешкоди для кар'єрного розвитку або ж, навпаки, вважатися стимулом до активного професійного зростання кожної української жінки. Самореалізація особистості, за твердженням О. Сергеєнкової, В. Синявського та Н. Побірченко [24], вважається суб'єктивним прагненням індивіда до са-

мотворення, пошуком власного життєвого покликання та утвердження своєї об'єктивності в навколишньому середовищі через професійну діяльність і самоусвідомлення кожної особистості [24].

А. Прус водночас стверджує, що це поняття є процесом розвитку і розгортання внутрішніх мотиваційних сил кожної особистості, її потреб, навичок, життєвих цінностей і творчих здібностей одночасно [18].

Л. Галаз, Х. Беспалюк, У. Іванюк наголошують, що самореалізація українських жінок здійснюється в процесі активної фахової діяльності, що може приводити до удосконалення їхніх особистісних якостей і розкриття внутрішнього потенціалу. Цей механізм самореалізації жінок здатен допомагати досягненню якісно нового рівня саморозвитку, реалізації власних ідей, вирішувати поставлені завдання, а також збагачення власного особистого й професійного життя [1]. Погоджуємося з цією тезою.

О. Марченко визначають психологічні умови професійної самореалізації особистості [14]. Найбільш вагомими серед них є такі: відповідальне та усвідомлене визначення мети діяльності; зацікавленість і внутрішня потреба у виконуваних діяльності; адекватна самооцінка, здатність об'єктивно аналізувати власні ресурси та можливості; прагнення до глибшого самопізнання, постійного самовдосконалення, особистісного розвитку та самоорганізації; внутрішня активність і мотиваційні устремління; розвиток рефлексивного мислення та здатності до сано-генного мислення в професійній діяльності [14].

О. Гірченко, М. Прошко виділяють інші ключові аспекти в процесі визначення психологічних умов самореалізації [17]: формування основи мотивації до самореалізації (усвідомлення значущості й сенсу діяльності); аналіз і оцінка доступних ресурсів для самореалізації (психологічна і фізична самодостатність, здібності, ціннісно-сміслові ресурси, життєві орієнтири, стійкість, здатність до саморегуляції); процес самореалізації (має передбачати визначення як позитивних сторін, так і виникаючих труднощів); оцінювання результативності самореалізації (психологічне благополуччя, самоприйняття, задоволеність життям, життєстійкість, зростання впевненості в собі, адаптивності та позитивного ставлення до життя взагалі) [17]. Це дослідження підтверджує тезу стосовно українських жінок.

Тобто для формування психологічної культури українських жінок як чинника професійної самореалізації в умовах воєнного стану існує комплекс внутрішніх і зовнішніх психологічних умов, необхідних для процесу ефективної самореалізації.

Внутрішні (особистісні) психологічні умови – мотивація до особистісного розвитку; адекватна самооцінка та впевненість у власних силах; чітко сформовані ціннісні орієнтації; чітко виокремлена здатність до психологічної стійкості.

До зовнішніх (соціально-психологічних) умов можна віднести підтримку з боку оточення; створення можливостей для прояву ініціативи в професійній діяльності; визнання досягнень і надання зворотного зв'язку; процес забезпечення гендерної рівності на постійній основі.

С. Грищенко доводить, що самореалізація тісно пов'язана з саморегуляцією як чинником процесу самовиховання особистості. Науковець вважає, що потреба в саморегуляції залежить від рівня розвитку особистості та її психічних станів. Тобто слід постійно вдосконалювати засвоєні особистістю алгоритми діяльності, переконань, поведінки відповідно до обставин [4]. Погоджуємося з цією тезою. Зазначене твердження тісно пов'язане з формуванням психологічної культури жінок як чинника професійної самореалізації в умовах воєнного часу.

О. Гірченко, М. Прошко у процесі аналізу ключових внутрішніх психологічних чинників самореалізації жінок виокремлюють як одну з основних мотивацію до саморозвитку. Необхідно, щоб у жінок була внутрішня потреба вдосконалювати себе в різних сферах життя, як прагнення до особистісного зростання і повного розкриття власного потенціалу в професійній діяльності. Важливим є усвідомлення необхідності систематичної роботи над собою для отримання знань, розвитку та вдосконалення навичок, а також формування позитивних рис характеру і підтримання психоемоційного благополуччя як у повсякденному житті, так і у фаховій діяльності. О. Гірченко, М. Прошко доводять важливість внутрішнього прагнення жінок до змін у навколишньому середовищі та готовності допомагати оточуючим. Вчені також зауважують, що мотивація до самореалізації може проявлятися через бажання до лідерства і соціальну активність [17]. Ця теза підтверджує, що процес формування психологічної культури жінок як чинника про-

фесійної самореалізації в умовах воєнного часу потребує мотивації до саморозвитку українських жінок.

Процес формування психологічної культури жінок як чинника професійної самореалізації в умовах воєнного стану потребує ретельнішого вивчення психологічних передумов успішної соціальної активності, однією з яких вважається адекватна самооцінка та впевненість у собі. Тобто можна стверджувати, що українські жінки з належним рівнем самооцінки активніше інтегруються в суспільне життя, демонструють кращу адаптивність і впливовість у різних сферах діяльності. Взаємозв'язок між рівнем самооцінки та якістю життя дає змогу вважати, що впевнені в собі жінки, які усвідомлюють власні сили й здібності частіше мають вищий рівень задоволеності життям. Щодо адекватної самооцінки, то вона може сприяти здатності індивіда здійснювати об'єктивний аналіз власних досягнень і недоліків, а також раціонально оцінювати свої ресурси й встановлювати реалістичну мету як у житті, так і в професійній діяльності. Таке твердження стає ключовим чинником формування успішної особистості жінок, а самооцінка є фундаментальним чинником розвитку впевненості у власних силах, що створює умови для ефективної реалізації особистісного потенціалу українського жіноцтва.

О. Навроцька, М. Орап також констатують, що самооцінка є невід'ємною складовою повноцінного життєвого функціонування та особистісного зростання українських жінок в умовах воєнного стану [16]. Ця теза вказує на значущість самооцінки для соціального і особистісного розвитку жінок.

П. Магда наголошує, що важливою внутрішньою психологічною умовою є наявність ціннісних орієнтацій, які являють собою складне соціально-психологічне явище. Ціннісні орієнтації – це ставлення особистості до себе, навколишнє середовище, вони формують напрямки її самореалізації. П. Магда вказує, що ціннісні орієнтації безпосередньо впливають на спрямування прагнень та інтересів особистості, рівень її рішучості, а також характеризують мотиваційні програми. Українські жінки, які у своєму житті керуються цінностями (альтруїзмом, справедливістю, рівністю, повагою, відповідальністю, толерантністю), здатні успішніше реалізовуватися в професійній діяльності, особливо

у процесі захисту прав інших чи впливу на розвиток соціальних процесів [13]. Погоджуємося з цією тезою.

О. Романчук доводить, що психологічною передумовою процесу формування психологічної культури жінок як чинника професійної самореалізації в умовах воєнного стану є феномен психологічної стійкості. Науковець вважає поняття «психологічна стійкість» або «резильєнтність» здатністю особистості долати життєві труднощі, водночас зберігаючи особистісну цілісність і психічне здоров'я, як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності. Процес самореалізації жінок потребує умінь протистояти стресовим ситуаціям, психологічному тиску і конкуренції, збереженню емоційної рівноваги, умінь приймати обґрунтовані рішення в умовах воєнного стану, а також не втрачати мотивації до суспільної діяльності й особистісної цілісності. Психологічна стійкість стає ключовим ресурсом, що дає змогу українським жінкам впевнено брати на себе відповідальність і формувати основу для тривалого особистісного і соціального розвитку [19]. Підкреслюємо важливість цієї тези.

І. Сушик, О. Сушик наголошують, що однією з важливих зовнішніх психологічних умов є збереження навколишнього середовища. При цьому науковці вважають, що ключову роль у цьому відіграють сприятлива психологічна атмосфера, психологічний та емоційний клімат в організаціях, де працюють українські жінки. Успішна самореалізація жінок значною мірою залежить від підтримки колективу, заохочення, рівноправного ставлення до всіх співробітників, а також від визнання їхніх досягнень. Необхідно, щоб морально-психологічний клімат установ та організацій був сприятливим і мотивував до праці, створював відчуття впевненості та оптимізму [23].

Створення можливостей для прояву ініціативи з боку українських жінок також є важливою зовнішньою психологічною умовою процесу формування психологічної культури жінок як чинника професійної самореалізації в умовах воєнного стану. Цей процес може реалізовуватися через розроблення власних проєктів, участь у прийнятті рішень, представлення інтересів інших людей чи висловлення пропозицій щодо діяльності організації, де працюють жінки. Підтримання керівництва ініціативи українських жінок, заохочення їхніх новаторських ідей та відсутнос-

ті негативного реагування на помилки можуть значно підвищувати їхню впевненість у собі. Така атмосфера може сприяти формуванню внутрішнього прагнення до вдосконалення професійної діяльності, посилювати мотивацію та надихати на нові досягнення. Визнання і зворотний зв'язок також є необхідними для врахування в процесі формування психологічної культури жінок як чинника професійної самореалізації в умовах воєнного стану. Якщо досягнення жінок отримують похвалу, підтримку чи офіційне визнання, це стимулює внутрішню мотивацію, спонукає до вдосконалення і готує до вирішення складніших завдань. Щодо зворотного зв'язку, то він має особливе значення для самореалізації, адже допомагає оцінити результати власної роботи. А головне, – удосконалити поведінку, розвивати бажання самовдосконалюватися й ефективніше розуміти власну роль у рамках професійної діяльності. Слід зазначити, що цей зворотний зв'язок має стати конструктивним і позитивним та слугувати стимулом для подальшого розвитку і професійного зростання на постійній основі.

Для формування психологічної культури жінок як чинника професійної самореалізації в умовах воєнного стану однією з психологічних умов є гендерна рівність. Тобто жінки й чоловіки мають бути рівноправними в обов'язках і можливостях у всіх аспектах життя і життєдіяльності. Запровадження гендерної рівності, зокрема, у сфері фахової діяльності, відкриває перед українськими жінками ширший спектр соціальних ролей і дає змогу брати активну участь в ухваленні важливих рішень, а цей процес сприяє зниженню психологічного стресу. Саме рівність у колективі формує безпечне середовище для самореалізації, підвищує самооцінку і впевненість у собі. А головне, – активізує мотивацію до професійного й особистісного розвитку кожної української жінки.

Лише завдяки взаємодії всіх зазначених психологічних умов можна створити комфортний психологічний клімат для формування психологічної культури жінок як чинника професійної самореалізації в умовах воєнного стану. Це позитивно впливатиме на особистісний і професійний розвиток жінок, підвищуватиме їхню активність у громадському житті й допоможе максимально реалізувати їхній потенціал у професійній діяльності. Психологічна культура

є фундаментом, який в умовах воєнного часу дає змогу українським жінкам не лише адаптуватися до кризових умов, але й знаходити внутрішні сили для ефективної професійної самореалізації. Також зауважимо, що психологічна культура жінок у сучасних реаліях виступає не лише як особистісна характеристика, але і як стратегічний чинник професійної стабільності. Вона забезпечує інструментарій для управління стресом, розвитку резильєнтності та збереження ідентичності в умовах екстремальних викликів. Найважливішими компонентами цього феномену є психологічна грамотність, компетентність, ціннісно-змістовний аспект і здатність до рефлексії, що разом формують фундамент для гармонійного розвитку особистості українських жінок.

Одним з аспектів сучасного дискурсу є те, що зміна стереотипів щодо ролі українських жінок у ході російсько-української війни є незворотним процесом, хоча вона відбувається поступово. Українські жінки демонструють вищий рівень стійкості, ніж до війни, збільшилася їхня відповідальність і професіоналізм. Вони виконують як військові, так і соціальні функції. Водночас вони змушені брати активну участь у захисті країни та боротися з упередженнями щодо їхньої спроможності діяти нарівні з чоловіками.

О. Харченко вважає, що, з психологічної точки зору, війна значно впливає на емоційний стан українських жінок, підвищує рівень стресу, тривожності та ризики посттравматичних розладів. Сьогодні багато жінок розвивають психологічну стійкість, що дає їм змогу адаптуватися до складних умов воєнного стану. У сучасних реаліях виникає гостра потреба в розробленні комплексних програм психологічної реабілітації, які сприятимуть ментальному здоров'ю жінок, допомагати-муть їм долати наслідки війни і повертатися до мирного життя. Тобто українські жінки відіграють важливу роль у соціумі, роблячи значний вклад у перемогу і відбудову країни [10]. Вважаємо цю тезу важливою для дослідження процесу формування психологічної культури жінок як чинника професійної самореалізації в умовах воєнного стану.

С. Грищенко вважає, що для формування психологічної культури жінок як чинника професійної самореалізації слід враховувати основи професіоналізму для формування власної позиції у фаховій діяльності [6]. Важливо враховувати

цю тезу в подальших дослідженнях проблеми формування психологічної культури.

Окрему увагу слід приділити дослідженню психологічних наслідків для жінок, які брали безпосередню участь у війні, особливо в контексті поствоєнної травми. Перспективним є аналіз посттравматичного стресового розладу серед жінок, що пережили бойові дії, а також створення ефективних психологічних програм підтримки. Сьогодні зростає потреба в дослідженні ролі жінок у миротворчих процесах та у відновленні країни. Слід також проаналізувати участь українських жінок у переговорах щодо миру, розбудові соціальної інфраструктури та в процесах реабілітації постраждалих як в умовах воєнного стану, так і в поствоєнний період.

І. Грабовська констатує, що з початком неспровокованої агресії сусідньої держави на території України значно зростає кількість жінок у Збройних Силах України (ЗСУ). Жінки виконують різноманітні завдання (медична допомога, логістика, безпосередня участь у бойових діях). Жінки-військовослужбовці демонструють високий рівень професіоналізму і самопожертви, що безпосередньо впливає на ефективність збройних сил. Паралельно з цим жінки є рушійною силою волонтерського руху, забезпечуючи військових необхідним спорядженням, медикаментами і продовольством. Вони організовують гуманітарну допомогу для цивільних, евакуюють людей із зон бойових дій і надають психологічну підтримку. На міжнародному рівні українки активно беруть участь у дипломатичних місіях і правозахисних ініціативах, мобілізуючи світову підтримку України [3].

С. Воловець, В. Канцір доводять, що важливою є соціальна роль жінок, яка є підтримкою сімей військових, допомогою внутрішньо переміщеним особам та психологічною реабілітацією постраждалих. Така діяльність сприяє збереженню соціальної стабільності та допомагає громадянам адаптуватися до умов сучасного воєнного стану і бойових дій. Існує кілька ключових механізмів психологічної стійкості, що дають змогу жінкам ефективніше функціонувати в умовах війни [26]. С. Воловець, В. Канцір вважають такими психологічну резильєнтність (здатність до адаптації та збереження внутрішньої рівноваги); альтруїстичну мотивацію (прагнення допомагати іншим, що знижує особистий рівень стресу і формує відчуття сенсу); колективну підтримку (вза-

ємодія з родиною і громадою як чинник емоційного благополуччя).

Українські жінки представлені у всіх критичних сферах: на передовій (служба в ЗСУ, військова медицина), у волонтерському секторі (координація допомоги, евакуація) та в освітньо-науковому просторі (дослідження психічного здоров'я та стратегій адаптації). Тобто їхня діяльність має багатогранну активність і водночас є прямим проявом їхньої психологічної культури та ключовим чинником професійної самореалізації в умовах воєнного часу. Жінки сьогодні також можуть сприяти організації попередження і профілактики негативних явищ (організація профілактичної роботи зі збереження здоров'я, засвоєння навичок домедичної допомоги, процес підготовки молоді до сімейного життя та ін.). О. Главацька, С. Грищенко доводять, що здатність до саморегуляції українських жінок є основою професійної діяльності, що зумовлюється конкретно-ситуативними мотивами пізнавальної діяльності, спрямованістю і водночас наявністю установок кожної особистості [2,5].

В умовах сучасних військових викликів психологічна культура жінок виступає життєво важливим і стратегічним ресурсом, що значною мірою впливає на траєкторію їхньої професійної самореалізації.

Висновки

Розвинена психологічна культура (поєднання знань, компетенцій і здатності до глибокої само-refлексії) дає змогу жінкам зберігати цілісність особистості та ефективно діяти навіть у екстремальних умовах стресу. Трансформація соціальних ролей жінок в умовах воєнних дій є потужним чинником руйнування гендерних стереотипів. Українськими жінками переконливо доведено власну здатність успішно реалізовувати себе у сферах, які раніше вважалися непридатними для них (участь у бойових підрозділах ЗСУ, керівництво масштабними дипломатичними й волонтерськими ініціативами).

В умовах воєнного часу професійна самореалізація жінок набуває багатогранного характеру, а її успіх залежить від гармонійної взаємодії внутрішніх особистісних ресурсів із зовнішніми соціальними і психологічними умовами. Ключовими внутрішніми чинниками є адекватна самооцінка, високий рівень стійкості до стресу, чітко визначена система гуманістичних ціннос-

тей. Це дає змогу не просто адаптуватися до змін, але й відкривати для себе нові сенси в різних сферах професійної діяльності. Для кожної української жінки зовнішнє середовище стає критично важливим (тільки у сприятливому психологічному кліматі, за умови дотримання принципів гендерної рівності та забезпечення конструктивного зворотного зв'язку, можна досягти повного розкриття жіночого потенціалу).

Досвід українських жінок у подоланні наслідків війни та активна участь у захисті й відновленні країни формують психологічну культуру, що зможе трансформувати травматичний досвід

у мотивацію для посттравматичного зростання. Саме тому вкрай важливо підтримувати ментальне здоров'я і розвивати психологічну компетентність жінок для сприяння їхній індивідуальній успішності, а також фундаментального забезпечення соціальної стабільності й відновлення українського суспільства в поствоєнний період.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у вивченні компонентів психологічної культури жінок у процесі професійної самореалізації в поствоєнний період.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

References/Література

- Halaz L, Bepaliuk Kh, Ivaniuk U. (2023). Osoblyvosti samorealizatsii zhinok: podolannya hendernykh rozryviv. Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Seriya «Ekonomiczna». Seriya «Yurydychna». 38: 361-369. [Галаз Л, Беспалюк Х, Іванюк У. (2023). Особливості самореалізації жінок: подолання гендерних розривів. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія «Економічна». Серія «Юридична». 38: 361-369].
- Hlavatska OL. (2008). Osnovy samovykhovannia osobystosti. Kyiv: Kondor: 206. [Главацька ОЛ. (2008). Основи самовиховання особистості. Київ: Кондор: 206].
- Hrabovska I. (2022). Zhinoche «oblychchia» viiny Ukrainy proty rosiiskoho ahresora. Ukrainoznavchyi almanakh. Naukove periodychne vydannia. 30: 29-34. [Грабовська І. (2022). Жіноче «обличчя» війни України проти російського агресора. Українознавчий альманах. Наукове періодичне видання. 30: 29-34]. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2022.30.4>
- Hryshchenko SV. (2009). Samovykhovannia osobystosti. Monohrafiia. Chernihiv: Chernihivskiy derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni T.H. Shevchenka: 252. [Грищенко СВ. (2009). Самовиховання особистості. Монографія. Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка: 252].
- Hryshchenko SV. (2011). Samovdoskonalennia maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery. Monohrafiia. Chernihiv: ChNPU: 328. [Грищенко СВ. (2011). Самовдосконалення майбутніх фахівців соціальної сфери. Монографія. Чернігів: ЧНПУ: 328].
- Hryshchenko SV. (2019). Samovdoskonalennia osobystosti. Monohrafiia. Chernihiv, Vydavnytstvo «Desna Polihraf»: 192. [Грищенко СВ. (2019). Самовдосконалення особистості. Монографія. Чернігів, Видавництво «Десна Поліграф»: 192].
- Kapitsa VF. (2015). Tvorchia samorealizatsiia ta uspikh u profesiinii diialnosti. Kryvyi Rih: Vydav. tsentr DVNZ «KNU». 3: 745. [Каніца ВФ. (2015). Творча самореалізація та успіх у професійній діяльності. Кривий Ріг: Видав. центр ДВНЗ «КНУ». 3: 745].
- Karamushka LM. (2024). Psykhichne zdorovia osobystosti pid chas viiny: yak yoho zberehty ta pidtrymaty. Metod. rek. Kyiv: In-t psykholohii im. HS. Kostiuka NAPP Ukrainy: 48. [Карамушка ЛМ. (2024). Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати. Метод. рек. Київ: Ін-т психології ім. ГС. Костюка НАПН України: 48]. URL: <https://surl.li/legfkh>.
- Karamushka TV. (2015). Profesiina kariera osobystosti: sutnist, osnovni vydy ta funksi. Teoretychni i prykladni problemy psykholohii. 1: 181-190. [Карамушка ТВ. (2015). Професійна кар'єра особистості: сутність, основні види та функції. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 1: 181-190]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp_2015_1_26.
- Kharchenko O. (2023). Psykholohichni vplyv viiny na zhinok v Ukraini. Kyiv: Psykholohiia: 98-143. [Харченко О. (2023). Психологічний вплив війни на жінок в Україні. Київ: Психологія: 98-143].
- Kliuiko LF. (2018). Teoretyko-metodolohichni analiz fenomenu zadovolnosti yakistiu zhyttia yak umovy rozvytku profesiinoi yakontseptsii osobystosti. Psykholohichni perspektivy. 32: 135-148. [Клюйко ЛФ. (2018). Теоретико-методологічний аналіз феномену задоволеності якістю життя як умови розвитку професійної я-концепції особистості. Психологічні перспективи. 32: 135-148]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppst_2018_32_14.
- Kolmogorova LS. (2001). Osoblyvosti stanovlennia psykholohichnoi kultury molodshykh shkoliariv. Pytannia psykholohii. 1: 47-56. [Колмогорова ЛС. (2001). Особливості становлення психологічної культури молодших школярів. Питання психології. 1: 47-56].
- Mahda P. (2022). Do tлумachennia poniattia «tsinnisni oriientatsii». Innovatsiina pedahohika. 53; 2: 89-92. [Магда П. (2022). До тлумачення поняття «ціннісні орієнтації». Інноваційна педагогіка. 53; 2: 89-92]. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.2.18>.
- Marchenko O. (2020). Psykholohichni umovy profesiinoi samorealizatsii osobystosti u sportyvni sferi diialnosti. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriya «Psykhologhiia». 11: 4-7. [Марченко О. (2020). Психологічні умови професійної самореалізації особистості у спортивній сфері діяльності. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія». 11: 4-7].
- Motkov OI. (1999). Psykholohichna kultura osobystosti. Shkilnyi psykholoh. 8: 14-16. [Мотков ОІ. (1999). Психологічна культура особистості. Шкільний психолог. 8: 14-16].
- Navrotska OS, Orap MO. (2025). Psykholohichni umovy samorealizatsii zhinok u hromadskykh orhanizatsiakh. Naukovi zapysky. Seriya: Psykholohiia. 3: 73-79. [Навроцька ОС, Орап МО. (2025). Психологічні умови самореалізації жінок у громадських організаціях. Наукові записки. Серія: Психологія. 3: 73-79]. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2025-3-10>.

17. Proshko M, Hirchenko O. (2023). Psykholohichni umovy samo-realizatsii liudei serednoho viku. Kvalifikatsiina robota mahistra. Chernihiv: NU «Chernihivskiy kolehium» im. TH. Shevchenka: 74. [Прошко М, Гірченко О. (2023). Психологічні умови самореалізації людей середнього віку. Кваліфікаційна робота магістра. Чернігів: НУ «Чернігівський колегіум» ім. ТГ. Шевченка: 74].
18. Prus A. (2016). Katehoriiniy analiz poniat «samorealizatsiia» ta «profesiina samorealizatsiia». Pedagogichnyi diskurs. 20: 149-153. [Прус А. (2016). Категорійний аналіз понять «самореалізація» та «професійна самореалізація». Педагогічний дискурс. 20: 149-153].
19. Romanchuk O. Psykholohichna stiikist v umovakh viiny: indyvidualnyi ta natsionalnyi vymir. [Романчук О. Психологічна стійкість в умовах війни: індивідуальний та національний вимір]. URL: https://i-cbt.org.ua/resilience_ukraine/.
20. Rozina I. (2023). Osobystisni ta emotsiini determinanty rozvytku psykhychno zdorovia studentiv. Perspektyvy ta innovatsii nauky. 4(22): 510-520. [Розіна І. (2023). Особистісні та емоційні детермінанти розвитку психічного здоров'я студентів. Перспективи та інновації науки. 4(22): 510-520]. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/3759/3779>.
21. Sedykh K, Komisova T, Herasymova U. (2025). Psykhoemotsiini stany zhinok v umovakh viiny. Visnyk KhNPU imeni HS. Skovorody «Psykhohiia». 73: 299. [Седих К, Комісова Т, Герасимова У. (2025). Психоемоційні стани жінок в умовах війни. Вісник ХНПУ імені ГС. Сковороди «Психологія». 73: 299]. <https://doi.org/10.34142/23129387.2025.73.19>.
22. Shpak M. (2020). Psykholohichna kontsepsiia rozvytku emotsiinoho intelektu osobystosti v ontogenezi. Naukovyi chasopys NPU imeni MP. Drahomanova. 10 (55): 125-134. [Шпак М. (2020). Психологічна концепція розвитку емоційного інтелекту особистості в онтогенезі. Науковий часопис НПУ імені МП. Драгоманова. 10 (55): 125-134].
23. Sushyk I, Sushyk O. (2021). Moralno-psykholohichniy ta psykhoemotsiiniy stan orhanizatsii yak pokaznyk yakosti menedzhmentu. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. 2 (6): 106-120. [Сушик І, Сушик О. (2021). Морально-психологічний та психоемоційний стан організації як показник якості менеджменту. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2 (6): 106-120].
24. Syniavskiy V, Serhieienkova O, Pobirchenko N. (2007). Psykholohichniy slovnyk. Kyiv: Naukovyi svit: 274. [Синявський В, Сергєєнкова О, Побірченко Н. (2007). Психологічний словник. Київ: Науковий світ: 274].
25. Tutushkina MK. (2016). Praktychna psykholohiia dlia vykladachiv. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury: 280. [Тутушкіна МК. (2016). Практична психологія для викладачів. Київ: Центр учбової літератури: 280].
26. Volovets S, Kantsir V. (2023). U viiny – zhinoche oblychchia. Modernizatsiia ta suchasni ukrainski i svitovi naukovy doslidzhennia. Materialy konf. MNL 3 berez. 2023 r., m. Kherson): 74-76. [Воловець С, Канцір В. (2023). У війни – жіноче обличчя. Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження. Матеріали конф. МНЛ 3 берез. 2023 р., м. Херсон): 74-76].
27. Yevchenko IM. (2022). Emotsiiniy stan ukrainsiv pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny. Psykholohichni vymiry osobystisnoi vzaiemodii subiektiv osvithnoho prostoru v konteksti humanistychnoi paradyhmy. Zbirnyk tez V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 22 kvit. 2022 r.). Kyiv: 45-49. [Євченко ІМ. (2022). Емоційний стан українців під час російсько-української війни. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми. Збірник тез V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22 квіт. 2022 р.): Київ. 45-49].

Відомості про авторів:

Афанасенко Валентина Іванівна – д.філос.н., проф., проф. каф. психології та педагогіки Хмельницького національного у-ту.

Адреса: м. Хмельницький, вул. Інститутська, 11. <https://orcid.org/0000-0002-9219-7087>.

Романовська Діана Дорімедонтівна – к.психол.н., асистент каф. практичної психології Чернівецького національного у-ту ім. Ю. Федьковича.

Адреса: м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2. <https://orcid.org/0000-0002-3004-6734>.

Федорова Інна Валеріївна – докт.філос., ст. викл. каф. суспільно-гуманітарних наук Одеського державного аграрного у-ту.

Адреса: м. Одеса, вул. Пантелеймонівська, 13. <https://orcid.org/0000-0002-6345-2309>.

Піковець Наталія Вікторівна – к.психол.н., викл. каф. педагогіки та психології ПУ «ЗВО «Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана».

Адреса: м. Дніпро, пл. Успенська, 5-Д. <https://orcid.org/0000-0002-2459-1250>.

Подорожний Вадим Григорович – д.філос. психол. н., ст.викл. каф. психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного у-ту ім. М. Коцюбинського.

Адреса: м. Вінниця, вул. Острозького, 32. <https://orcid.org/0000-0003-0004-6853>.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2026 р.; прийнята до друку 01.06.2026 р.

ГРУПА КОМПАНІЙ
«МедЕксперт»
медичні видання,
конференції і семінари
маркетингові дослідження
med-expert.com.ua

Контакти редакції
Відповідальний редактор:
Шейко Ірина
Олександрівна
+3 044-498-08-80
+3 097-110-34-20
pediatr@med-expert.com.ua

ЗАПРОШУЄМО АВТОРІВ НАУКОВИХ СТАТЕЙ ДО СПІВПРАЦІ

Видавництво ТОВ «Група компаній МедЕксперт» випускає журнали для лікарів різних спеціальностей. Ми створюємо видання європейського зразка з іноваційним для України підходом до формування наповнення кожного випуска і висвітлення профільної тематики. Нашими експертами є не лише визнані українські вчені, але й провідні фахівці країн Балтії, Польщі, Великої Британії, Молдови, Франції, Італії, Туреччини, Ізраїлю, Китаю та інших. Усі наші журнали доступні для читачів і мають авторитет у фаховому середовищі. Кожен із них надійно закріпив за собою позиції кращого у спеціалізованих рейтингах.

**«Український
журнал
Перинатологія
і педіатрія»**

**«Український
журнал
Здоров'я
жінки»**

**«Сучасна педіатрія.
Україна»**

**«Хірургія
дитячого віку.
Україна»**

Всі журнали включені в Перелік наукових фахових видань України (категорії А та Б), в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Визнанням авторитетності наших журналів є те, що всі вони входять у міжнародні наукометричні бази. Статтям присвоюється цифровий ідентифікатор об'єкта DOI.

IX МІЖНАРОДНИЙ КОНГРЕС
19–20 листопада 2026 online

Antibiotic resistance STOP!

Стійкість до антибіотиків зростає до загрозливо високих рівнів у всьому світі. Нові механізми стійкості з'являються і поширюються всюди, створюючи перешкоди для лікування розповсюджених інфекційних захворювань

- World Health Organization

ANTIBIOTIC RESISTANCE

Розвиток нових антибіотиків має надзвичайне значення, оскільки еволюція мікробів продовжуватиметься безперервно, а резистентність до лікарських засобів зростає.

Проблема антибіотикорезистентності стала глобальним викликом сьогодення. Головною його причиною вважають нераціональне застосування антибактеріальної терапії.

Тож під час Всесвітнього тижня поінформованості про антибіотики, в Україні традиційно буде проведено

V міжнародний конгрес «Antibiotic resistance STOP!»,
який об'єднає провідних спеціалістів медичної галузі для розробки стратегії контролю розвитку антибіотикорезистентності

antibiotic-congress.com